

**Kult Świętych — nowe *Martyrologium Romanum*.
XLV Sympozjum Wykładowców Liturgiki
w Wydziałach Teologicznych
i Wyższych Seminariach Duchownych**

(Lublin, 8–10 września 2009 r.)

W tematykę XLV sympozjum, na które zjechało się blisko 70 uczestników, wprowadził przewodniczący Sekcji Wykładowców Liturgiki w Polsce — ks. prof. dr hab. H.J. Sobeczko (UO). Zwrócił uwagę zebranych na fakt wybrania tematu spotkania w związku z pracami nad nowym *Martyrologium Romanum*. Pastoralnym zadaniem liturgistów jest wskazywanie nie tylko na potrzeby, ale i możliwości dobrego propagowania kultu świętych we współczesnych czasach.

Pierwszej sesji przewodniczył ks. prof. dr hab. B. Nadolski (UAM), a pierwszy referat, zatytułowany *Podstawy teologiczne kultu świętych*, wygłosił ks. dr hab. Andrzej Żądło (UŚ). Spoglądając na historię kultu świętych, zaakcentował pozytywną rolę Kościoła, który od początku chrześcijaństwa uczył, iż jedynie Bóg uświęca człowieka i dlatego wtedy terminem „święty” określano każdego chrześcijanina. Jednocześnie dla pierwszych uczniów Chrystusa, zdających sobie sprawę z faktu powołania każdego do świętości, problemem było: Jak to zrobić, skąd czerpać wzory do naśladowania? Historia sama dała takie wzorce męczennika, wyznawcy, ascety, dziewicy, zakonodawcy, wybitnego papieża, biskupa czy doktora Kościoła. Tego rodzaju modele świętości były zarówno przykładami specyficznej realizacji Ewangelii, jak i swoistego rodzaju orędownikami. Kult świętych jako wyraz wiary w ich wstawiennictwo nie pomniejszał w żadnym stopniu przekonania o jedynym Chrystusowym pośrednictwie. Dobrze rozumiany kult świętego pokazywał go jako autorytet, który z jednej strony zachwyca, a z drugiej prowokuje do naśladowania. Stąd wyrasta zwyczaj obierania sobie świętych za patronów.

Po referacie miała miejsce dyskusja, w której podniesiono problem tłumaczenia słowa *exemplum*: „wzór” czy też „przykład”. Konsekwencją tego jest mówienie o świętym jako wzorze czy raczej przykładzie. Inny głos zwrócił uwagę na fakt braku głoszenia na odpustach dobrych kazań hagiograficznych.

Drugi referat, zatytułowany *Prace redakcyjne posoborowego „Martyrologium Romanum”* wygłosił ks. prof. dr hab. Jerzy Stefański (UAM), wieloletni (1984–

1994) konsultor Kongregacji ds. Kultu Bożego. Na wstępie podjął próbę uzasadnienia celowości opracowania nowej edycji omawianej książki. Jego zdaniem wcześniejsza wersja zbyt obrazowo przedstawiała formy męczeństwa męczenników, nadto posługiwała się językiem niezrozumiałym dla dzisiejszego czytelnika, który potrzebuje w pierwszym rzędzie wyakcentowania charyzmatu danego świętego. Następnie referent przypomniał historię rozwoju *Martyrologium Romanum* do papieża Piusa XII. Po tym wstępie ukazał przebieg prac 24 Grupy Studyjnej, odpowiedzialnej za odnowienie wspomnianej książki. Zdaniem referenta członków tej grupy cechowała duża ostrożność, naukowość i troska o prawdziwość danych o świętych, którzy mieli mieć swoje miejsce w księdze. To spowodowało rozciągnięcie prac na długie lata, a po odejściu Bugniniego wręcz ich wstrzymanie. Dopiero kiedy sprawy wziął w swoje ręce bollandysta Dubois prace podjęto w 1985 r. Celem ich przyspieszenia zdecentralizowano wysiłki rzymskiej grupy, powołując 16 zespołów, które pracowały w wybranych ośrodkach krajowych. Na koniec referent omówił książkę opublikowaną w 2001 r., zawierającą biografie 6538 świętych i błogosławionych.

Pewnym uzupełnieniem powyższego referatu była wypowiedź ks. bpa Stefana Cichego, który wskazał na mankament książki, polegający na nie podawaniu dat kanonizacji czy beatyfikacji prezentowanych postaci. Przedstawił też problemy, które towarzyszyły wydaniu polskiej edycji książki. Największym było samo tłumaczenie tekstu, które właściwie podejmowano dwukrotnie w związku z wydaniem poprawionej wersji książki w 2004 r. Obecnie polska wersja przechodzi etap sprawdzania i ewentualnej korekty.

Na zakończenie tej części głos zabrał ks. prof. dr hab. Jerzy Józef Kopeć, który zaapelował o podjęcie badań nad kultami świętych w poszczególnych diecezjach. Przypomniał też, iż już przed laty została w środowisku KUL przygotowana metoda badań nad kultami świętych.

O godz. 17.00 uczestnicy sympozjum spotkali się w kościele seminaryjnym, gdzie pod przewodnictwem ks. bpa dra Stefana Cichego uczestniczyli we Mszy św. i nieszpórach. Wieczorem pierwszego dnia można też było zwiedzić Muzeum Archidiecezjalne.

Drugiego dnia spotkanie liturgistów miało nadal miejsce w gościnnych murach Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego, dlatego na samym początku wszystkich przywitał jego rektor — ks. dr Marek Słomka. Słuchacze mogli poznać specyfikę tej uczelni, która polega na tym, iż studenci przynależą aż do trzech obrządków: rzymskokatolickiego, bizantyńsko-ukraińskiego oraz ormiańskiego.

Pierwszy referat w tym dniu, zatytułowany *Rozwój kalendarza liturgicznego świętych do reformy papieża Piusa X*, wygłosił piszący niniejsze słowa (UO). Przypomniał on, iż kształt liturgicznego kultu świętych męczenników, a od VI w. także wyznawców, był do X w. sprawą lokalnego Kościoła, czyli zasadniczo zależał od decyzji miejscowego biskupa, który często w porozumieniu z innym biskupem wprowadzał w swojej diecezji kult bardzo czczonego męczennika lub wyznawcy.

Kolejnym ważnym etapem w rozwoju kalendarza świętych były wysiłki misjonarzy. Oni to przynosili ze sobą księgi liturgiczne, a wraz z nimi kalendarze. Takim sposobem przywędrował w VII w. do Anglii, a w VIII w. do Francji, kalendarz stosowany w Kościele rzymskim. Do takich kalendarzy stopniowo dopisywano obchody lokalnych świętych. Kolejnym zatem etapem była wędrówka rzymskiego kalendarza świętych, ubogaconego wpływami anglosaskimi i frankońskimi, do kolejnych krajów misyjnych. Wprowadzenie zasady kanonizowania nowych świętych przez papieża, zainicjowanie przez Jana XV w 993 r., miało decydujący wpływ na dalszy rozwój kalendarza świętych. Z innych czynników kształtujących kalendarz świętych omówił prelegent znaczenie zakonów, kultu relikwii, a także specyficznej formy pobożności cechującej przedtrydenckie czasy, wyrażającej się w mocno rozwiniętym kulcie świętych, często z naruszeniem zasad chrystologii. Na koniec ukazał fazy ewolucji kalendarza po reformie trydenckiej.

Reforma ta nie była jedyną wielką reformą kalendarza, o czym przekonywał słuchaczy ks. dr hab. Krzysztof Konecki (UMK) w referacie *Kryteria soborowej reformy kalendarza świętych*. Słuchacze dowiedzieli się, iż w pracach Komisji Studyjnej nr 31, wchodzącej w skład Rady do Wykonania Postanowień Konstytucji Liturgicznej, pojawiły się następujące problemy: jak zmniejszyć ilość świąt dewocyjnych, jakimi zasadami kierować się przy redukcji obchodów ku czci świętych, co brać pod uwagę przy ustalaniu terminu wspomnienia lub święta, jak wyakcentować uniwersalizm kalendarza. Na koniec prelegent przedstawił proporcje obchodów ku czci świętych według kryteriów czasowych i pochodzeniowych.

W dyskusji pojawiła się wątpliwość: Czy reforma kalendarza była kwestią techniczną, czy też miała wymiar teologiczny? Zdaniem ks. Koneckiego zasady teologiczne leżały u podstaw omawianej reformy.

Ostatni referat, zatytułowany: *Kult głównych patronów Polski na przestrzeni dziejów*, wygłoszony przez ks. prof. dr. hab. Zbigniewa Wita (KUL), przedstawił wybrane zagadnienia patronatu polskiego. Punktem wyjścia było pokazanie, na ile Maryja może być widziana jako patronka Polski przez pryzmat wybranych tytułów, np. Królowa Polski. Następnie przeszedł do omówienia rodzimych kultów, z których przedstawił najważniejszych wybranych świętych patronów: Wacława, Floriana, Wojciecha, Stanisława bpa, Kazimierza oraz Stanisława Kostkę.

W dyskusji pojawiły się dopowiedzenia o innych świętych patronach. Podniesiono też problem kultu relikwii, a zwłaszcza celowości ich badań najnowszymi metodami znanymi nauce. Powrócono też do wcześniejszej kwestii określania świętego jako wzór czy też przykład, zaproponowano pojęcie „dojrzały chrześcijanin”. Postulowano też przygotowanie cyklu kazań o nowych świętych.

Następnie uczestnicy sympozjum przeszli do archikatedry lubelskiej, gdzie o godz. 12.00 uczestniczyli w koncelebrowanej Mszy św., której przewodniczył i homilię wygłosił ks. abp prof. Józef Życiński.

Popołudnie wypełnił wyjazd studyjny do Kozłówki i Lubartowa. W pierwszej miejscowości można było podziwiać, zbudowany w latach 1736–1742, pałac rodziny Zamoyskich, z jego doskonale utrzymanymi wnętrzami, w których obecnie mieści się muzeum. Natomiast w budynku dawnej powozowni można było zobaczyć eksponaty zgromadzone w Galerii Sztuki Socrealizmu. Z kolei w Lubartowie uczestnicy wycieczki poznali historię miejscowości i pochodzącego z lat 1735–1738 kościoła św. Anny, zbudowanego na planie centralnym według projektu Pawła Antoniego Fontany. W jego wnętrzu znajdują się bogate malowidła i polichromie, ale najważniejszy jest, znajdujący się w ołtarzu głównym, obraz św. Anny Samotrzeciej, przedstawiający Dzieciątka Jezus na kolanach babki, św. Anny, i stojącą obok Matkę Bożą. Ten obraz flamandzkiego artysty czczony jest jako słynący łaskami. Uczestnicy sympozjum uczestniczyli w tym sanktuarium w niesporach ku czci św. Anny.

Na wieczornym spotkaniu „braterskim” zapadła decyzja, by kolejne sympozjum zorganizować w Katowicach, w dniach 7–9 września 2010 r. Trwający Rok Kapłański wyznaczył jego temat: *Ordinatio presbiterorum — liturgia, teologia, ministerium*. Kulminacją wieczoru były jednak wybory nowego przewodniczącego Sekcji Wykładowców Liturgiki w Polsce, po kończącej się drugiej kadencji ks. prof. dr. hab. H.J. Sobeczki. Nowym przewodniczącym wybrany został ks. prof. Czesław Krakowiak (KUL), a jego zastępcą — ks. prof. Jacek Nowak (UKSW). Propozycja nowego przewodniczącego, aby sekretarzem był ks. dr Waldemar Pałęcki (KUL), została przyjęta przez aklamację.

Ostatni dzień rozpoczęto Mszą św. i jutrznią w kościele seminaryjnym pod przewodnictwem ks. bpa dra Stefana Cichego. Po śniadaniu wszyscy udali się do Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, gdzie najpierw zwiedzili miejscowe Muzeum Historii KUL, a następnie zgromadzili się w auli nowego gmachu. Tam dr Edward Gigilewicz przedstawił aktualną sytuację w powstawaniu kolejnych tomów Encyklopedii Katolickiej KUL. Pokazał też bardzo czytelnie, ile miejsca zajmują w niej zagadnienia związane z liturgią. Podziękował dotychczasowym autorom haseł i zaprosił do intensywnego włączenia się w opracowanie kolejnych tomów encyklopedii. Następnie ks. bp dr Stefan Cichy — przewodniczący Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przedstawił aktualny stan jej prac. Ponadto uczestnicy mogli dowiedzieć się o nowych pracach habilitacyjnych i profesorskich z liturgii oraz wysłuchali sprawozdań z działających ośrodków liturgicznych.

Bardzo podniosłym wydarzeniem było wręczenie ks. prof. Czesławowi Krakowiakowi książki pamiątkowej z okazji 65 urodzin, która ukazała się jako kolejny tom dotychczasowych „Roczników Teologicznych”, zeszyt 8: *Liturgika*. Odtąd seria ta nazywać się będzie „Roczniki Liturgiczne”. Dokonania jubilatę przedstawił i książkę uroczyście wręczył ks. prof. Marek Chmielewski — prodziekan Wydziału Teologii KUL.

Ostatnim wydarzeniem była wspólna modlitwa południowa liturgii godzin w kościele akademickim KUL. Na zakończenie zarówno bp S. Cichy, jak i dotychczasowy przewodniczący Sekcji Wykładowców podziękowali organizatorom lubelskim za bardzo sprawnie i gościnnie zorganizowanie sympozjum.

Ks. Erwin Mateja